

ANTE GLAVIČIĆ

**ZAPISNIČKE IZJAVE PRIPADNIKA ORUŽNIKA NDH
MJERODAVNIM ZAPOVJEDNIŠTVIMA U ZAGREBU,
SISKU I GOSPIĆU KONCEM 1943.**

Ante Glavičić
V. Čopića 22
HR 53270 Senj

UDK: 94(497.5)"1943"
Stručni članak
Ur.:2002-06-25

U prilogu autor na temelju sačuvanih vjerodostojnih izjava oružnika Nezavisne Države Hrvatske, ali i druge građe, opisuje kapitulaciju talijanske fašističke vojske od 9. do 12. rujna 1943. na području Senja i Karlobaga. Zatim opisuje tadašnje vojne i političke prilike, ali i represalije komunističkog sistema, koji je u vremenu od 22. rujna do 4. listopada 1943. bez suda nasilno pogubio samo prema procjeni iz ove tri izjave oko 60 hrvatskih vojnika i civila, uglavnom stanovnika Senja i Karlobaga, Krivog Puta i Lukova Šugarja.

Izjave¹ koje navodim pod brojevima 1, 1a i 1b, jesu kopije sačuvanih originala ili vjerodostojni prijepisi u kojima se ukratko opisuju tadašnje vojne i gospodarske prilike gradova Senja i Karlobaga te mjesta u njihovu

---

¹ Pri zauzeću Karlobaga 3. listopada 1943. partizani su zarobili oružnike NDH, koji su bili pošteđeni represalija. Kad su se partizani povlačili na otok Pag 21. XI. 1943., oslobođeni oružnici otišli su u Gospić i prijavili se komandi, gdje su dali izjave. Kada su Gospić 4. travnja 1945. zauzele jedinice JA, dio "neprijateljskog arhiva" (u koji se ubraja dokumentacija hrvatskog oružništva) došao je u posjed sigurnosnih službi Ozne. Ove su izjave, a vjerojatno i druga dokumentacija, zbog nepoznatih razloga došle nešto kasnije u Arhiv Centralnog komiteta KPH u Zagrebu. Ne znamo zbog kojih je razloga izvršen prijepis ovih dokumenata koje je ovjerila odgovarajuća služba CKKPH. Provjeravajući ta tri dokumenta, utvrđujem da su izjave u većini slučajeva vjerodostojne. Danas tek možemo shvatiti njihove poruke jer su one 1943. naviještale krvave obračune pobjednika s "narodnim neprijateljima" nakon oslobođenja 1945.

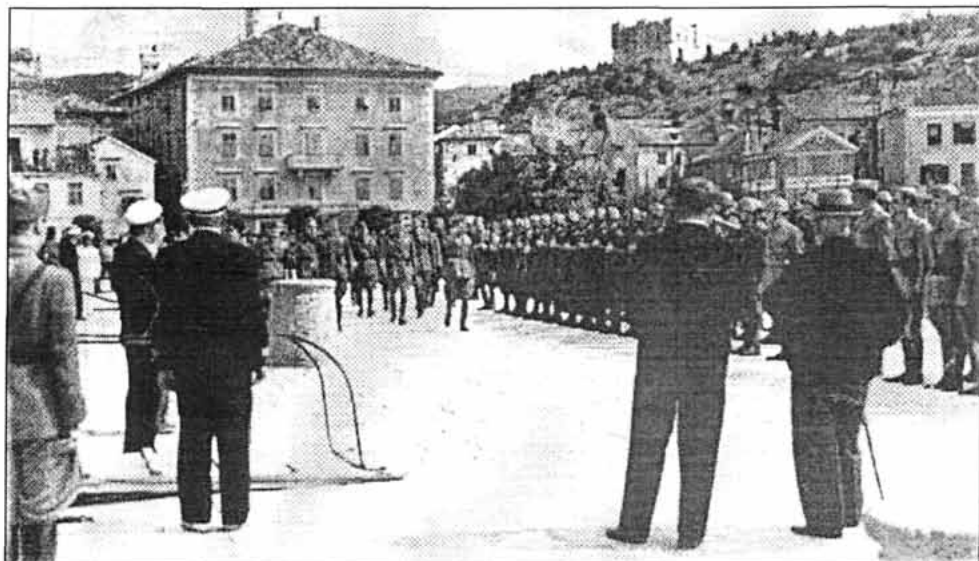
zaleđu u vrijeme neposredno nakon kapitulacije fašističke Italije 9. rujna 1943. Ovdje je važno istaknuti da je talijanski garnizon u Senju službeno kapitulirao 12. rujna 1943.,² dok su partizanske jedinice zauzele Karlobag i okolne utvrde 3. listopada 1943.³ U ovim izjavama hrvatski oružnici – dočasnici Franjo Nemeć od 25. studenoga, Ilija Šepac od 6. prosinca i Nikola Puškarić od 7. prosinca 1943. posve vjerno opisuju tijek borbi za Senj i Karlobag, odnose partizana i "narodne vlasti" prema oružnicima i ostalim tada zarobljenim hrvatskim vojnicima – ustašama i domobranima te civilima. Izjave su prvorazredni dokumenti sačuvanih originala ili vjerodostojni prijepisi koji su prikupljeni za potrebe nekih sigurnosnih službi Centralnog komiteta Komunističke partije Hrvatske, gdje su i pronađeni i početkom Domovinskog rata preneseni u Državni arhiv Hrvatske,⁴ te su tako postali dostupni za istraživanja novije povijesti ovoga dijela države Hrvatske. Izjave su svjedočanstva ratnih političkih i vojnih prilika, ali i surovosti – genocidnosti komunističkog sistema u nastajanju prema svima onima koji su bili označeni kao "narodni neprijatelji". U rasvjetljavanju samo nekih događaja te ratne jeseni 1943. nastojao sam kroz popratne bilješke i fotografije rasvjetliti neka zbivanja koja su bila krvava i nehumana i u kojima je prema ovim izjavama ubijeno više od 60 zarobljenih vojnih i civilnih osoba koje su uglavnom zavičajno bile s područja Senja, Krivog Puta, Lukova Šugarja i Brinja.

---

² V. KOVAČEVIĆ, 1965, 154; talijanski garnizon divizije Murgie u Senju kapitulirao je, prema Kovačeviću, kao posljednja talijanska vojna jedinica 14. rujna 1943.

³ K. PRIBILOVIĆ, 1973, 355, 364 i bilješka 35. Prema dokumentaciji nakon kapitulacije Italije (8. IX. 1943.) partizanske jedinice nisu uspjele zauzeti Gospić i Karlobag. Zbog prestiža i vojnih razloga Karlobag su napale jedinice 2. brigade 13. primorsko-goranske divizije NOV-a 21./22. rujna 1943. Među borcima bilo je dosta tek mobiliziranih mladića, osobito s otoka, koji još nisu navikli na borbu i velebitsku studen koja je vladala tih dana. Kako stoji u ratnom izvješću, partizanske jedinice imale su znatne gubitke te su se morale povući. U drugom napadu, koji je uslijedio 3. listopada 1943., uz prethodnu jaku potporu artiljerije (sa zarobljenim talijanskim topnicima) i nadmoćnim snagama partizani su slomili obranu i zauzeli Karlobag i okolnicu. Što se događalo u Karlobagu i okolnim selima dok se nisu morali povući na otok Pag (21. XI. 1943.), vjerno je opisano u izjavama.

⁴ Prema nekim informacijama kopije ovih izjava, a vjerojatno i ostala dokumentacija Arhiva CKSKH, danas je pohranjena u Državnom arhivu Hrvatske u Zagrebu.

Sl. 1. Ispraćaj i prijevoz poginulih talijanskih vojnika u Lici, Senj, Glavna riva, ljeto 1942.

Sl. 2. Partizani preuzimaju zarobljenu ratnu opremu nakon kapitulacije Italije. Senj, "Carski magazini" na obali, oko 14. rujna 1943. Snimio I. Stella st.

Sl. 3. Časnici II. brigade NOV-a u zaposjednutom talijanskom bunkeru na prijevoju Vratnik, procjena napada na Senj, oko 13. rujna 1943.

Izjava I. Gospić, 25. studenoga 1943.

ZAPOVJEDNIČTVO

2. oružničke pukovnije

J.S.B. 2583

U Gospiću 25. studenog 1943.

Predmet: Franjo Nemeč oružnički
narednik povratnik iz partizanskog
zarobljeničtva

1. GLAVNOM ZAPOVEDNIČTVU ORUŽNIČTVA / Sigurnosni odjel/
ZAGREB
2. ZAPOVJEDNIČTVU 1. DOMOVINSKOG ZBORA SISAK
3. ZAPOVJEDNIČTVU 2. PJEŠAČKE DIVIZIJE
4. ZAPOVJEDNIČTVU OPERATIVNOG PODRUČJA "LIKA" GOSPIĆ

Zapovjedništvo oružničkog voda Gospić sa dopisom Broj 1800 od 24. studenog 1943. javlja:

"Dne 17. studenoga 1943. kod ovog zapovjedništva, oružnički narednik Franjo Nemeč zapovjednik oružničke postaje Karlobag, koji je dne 3 listopada o.g. prilikom napada partizana na postaju i mjesto Karlobag, po partizanima zarobljen, te na preslušanju u zapisničkoj izjavi dao je sljedeće podatke:

Dne 3. listopada 1943. u zoru počeli su partizani od mjesta Cesarice:/5½ km s.z. od Karlobaga:/ sa bombardiranjem iz topova i bacača na mjesto Karlobag, a isto vrijeme partizanske pješačke trupe opkolile su Karlobag sa svih strana i ugrožavale ga jakom strojopuščanom vatrom, tako da je njihov obroč bilo nemoguće probiti ni na koju stranu osim na more, ali za isto nije bilo prievoznih sredstava, a i sam morski kanal je bio već blokiran.

Od jutra do 11.00 sati, partizani su postepeno uništili glavne bunkere oko Karlobaga, što je prisililo ustaške postrojbe da se povuku u pravcu sela Vidovca:/2 km i od Karlobaga:/

Videći povlačenje ustaša, morali smo se i mi oružnici povući pošto smo imali takovu zapovied od prijte izdanu.

Sl. 4. Kopija o odobrenju dopusta, pismohrana Oružničke postaje Vratnik i suglasnost "oružničkoga kotarskog zapovjedništva" u Senju u vezi s molbom od 5. srpnja 1944. (Gradski muzej Senj)

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Mirko Krmpotić
Pomoćni oružnik

ORUŽNIČKA POSTAJA
VRATNIK
Broj 75
Vratnik, dne 4. srpnja 1944.

KOTARSKOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU SENJ.-I
suglasnost na odobrenje.-
Moljenju sen, da bih se imenovanom odobrio traženi dopust da obavim poljske radove na sabiranju ljetine.-
Rodno mjesto imenovanog nije ugroženo od strane partizan. Osobne izkaznice nema.-

5/VII

ORUŽNIČKO KOTARSKO ZAPOVJEDNIŠTVO
SENJ
Broj 25
U Senju, dne 5. srpnja 1944.

ZAPOVJEDNIK POST. NAREĐ. (Senj) *Krmpotić*

ZUPSKOM ORUŽNIČKOM ZAPOVJEDNIŠTVU SENJ U KRALJEVICI:
Molbu pomoćnog oružnika Krmpotić Mirka ovoga zapovjedništva poručiti podnosim, stime da mu se zamoljeni dopusti ući u obzir, da iz stanje u morbi.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Podpovjednik post. narednik: (Mirko Krmpotić)

Sl. 5. Sistem utvrđenja za osiguranje ceste Karlobag – B. Oštarije pod nadzorom hrvatske vojske NDH 1944. – 1945.

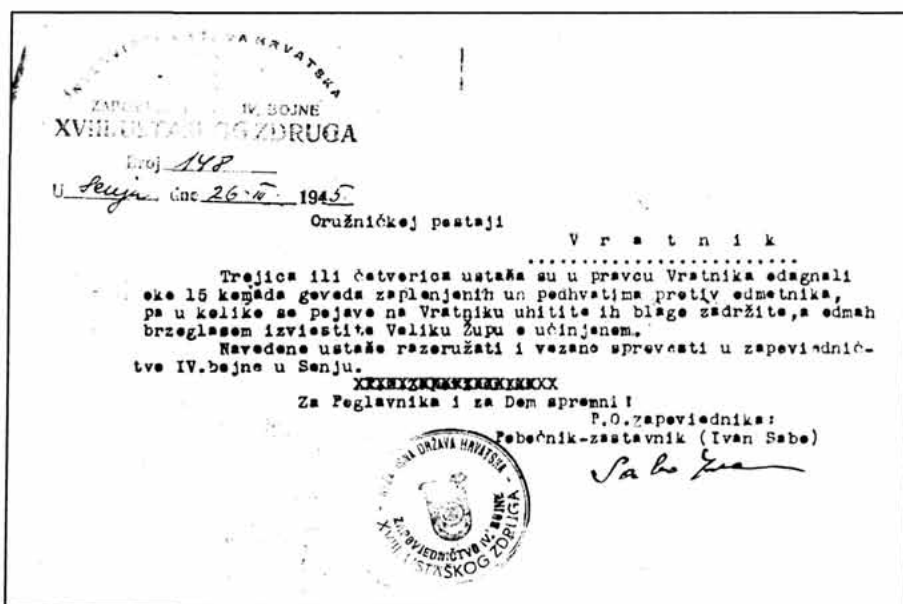
Ja sam ostao posljedni, te kada sam stigao u mesto Vidovac bio sam iznenadno obkoljen od partizana, koji su me zarobili i razoružali te me otjerali u svoj štab /:4 km j.i. od Karlobaga:/ gdje sam već našao zarobljenika i to: oko 25 ustaša i 7 milicionera, te i moja 2 domobrana i 3 pomoćna oružnika.⁵ Ovdje smo ostali svega oko tri sata, a potom nas odpremili u Karlobag.

U Karlobagu su nas zatvorili u zgradu mjestne carinarnice, gdje je došao neki partizanski častnik i pitao nas je ko je od nas častnik, gdje smo kazali da nema niti jednoga, a zatim je pitao ko ji je dočastnik, našto sam se ja javio. Mene čim sam se javio da sam dočastnik odstranili me u drugu sobu, a zatim i odvojili domobrane i zatvorili ih kod mene u sobi, a potom nas opet vratili natrag među ostale zarobljene, te mene ponovo izveli van i prestresli me te mi

⁵ Pri partizanskom napadu i zauzeću Karlobaga 3. X. 1943. u borbama je poginulo dosta ustaša i domobrana. Iz sačuvanih izjava vidljivo je da je zarobljeno 35-40 ustaša, domobrana i oružnika koji su po kratkom postupku ubijeni u uvali Mostine (ne Kalić) 2 km južno od Karlobaga. Na putu do stratišta pukim slučajem ostali su živi neki Šojat... Moko od Krivog Puta i neki oružnik rodod od Brušana (?).

iz džepa odnели neke predbilješke, gdje sam imao i 3.000 Kn., drugo mi ništa nisu uzeli, zatim su pretresli domobrane, potom ustaše i civile, od kojih su oduzeli sve što su kod njih našli i stavili na sto. Prilikom pretresa tukli su domobrane i ustaše sa pesnicama po nosu tako da im je svima krv tekla iz nosa. Kada su nas pretresli ponovno su nas sve u sobu natjerali i tukli, kojom prilikom je domobran Bijuk zaviknuo misimo domobrani, našto je jedan partizanski častnik rekao "je..... Boga" domobranskog "što se ne javljate, našto su mene i domobrane kao pomoćne oružnike odvojili od ostalih i otjerali nas u drugu sobu i naredili jednom partizanu da nas odprati u njihovu glavnu komandu u Karlobagu koja se nalazila u zgradi kotarskog poglavarstva, gdje nas je dočekao njihov komandant, u koliko se sjećam da se je zvao Bujanj, a rodom negdje iz Gorskog kotara, te nas pitao redom odakle smo i od kada se nalazimo u službi u Karlobagu psujući nam Boga da smo mi Paveličevi plaćenici i zašto se borimo protivu njih partizana te nam je rekao da nas za ntrebamo čekati i ako nismo po stražom da idemo kući.

Ja sam otišao u vojarnu jer je tu bio moj osobni stan, dočim domobrani nisu mogli u vojarnu pošto je bila puna partizana, nego su otišli u osobni stan vodnika Ilije Šepac i oružnika Nikole Kvarante.

Sl. 6. Pečat i štambilj "Zapovjedništva IV. bojne XVIII. ustaškog zdruga vojske NDH u Senju 26. III. 1945., upute Oružničkoj postaji Vratnik (Gradski muzej Senj)

Sl. 7. Kopije dokumenata Župskoga oružničkog zapovjedništva u Senju od 6. rujna 1944., obavijest Oružničkoj postaji Vratnik

Kada sam došao u moj stan koji je bio pun partizana, te me je pitao jedan njihov stariješina da tko sam ja, pa kad sam odgovorio da sam ja zapovjednik postaje i da je to moj osobni stan, kazao mi je da izvinem da oni nisu znali, i naredio je da svi odmah izadju iz stana, a meni je rekao da pregledam dali mi što fali od predmeta da će mi se vratiti, a od državnih stvari dami neće ništa vratiti, nato je pitao ostale partizana da povrate stvari koje su oduzeli, ali se nitko nije javio niti priznao da je što odnio.

Ovako sam ostao tri dana miran, našto je došao neki njihov politički iztražitelj kod mene u stan, sa još trojicom partizana, te od mene tražili gdje je povjerljiva pismohrana i tjeralice što smo za njima raspisivali, kao i pričuvno oružje, oprema i streljivo, te da idem sa njima u postajnu uredovnicu, a kada smo došli u uredovnicu sva pismohrana je bila razbacana po podu koju su partizani skupili i odnieli u njihovu komandu, te i mene sa sobom povelu, gdje me je iztražitelj pitao na samo moje generalije, nakon čega mi je predočio da mu odgovaram samo istinu što me bude pitao, predočivši mi da je i on bio oružnik 11 godina, a zatim me pitao razne podatke o ustašama i mještanima, kao i gdje je civilno oružje kojeg su talijani ostavili, našto sam ja odgovorio da

meni to nije poznato pošto je oružje ostalo kod vojske, zatim me je pitao dali imade još koji od stalnih oružnika, jasam odgovorio da imade još vodnik Ilija Šepac i oružnik Nikola Kvarantan, te smo pošli u njihove osobne stanove te iste pretresli, te ispitivali isto kao i mene, a poslije su opet došli u moj stan i opet ga pretresli i odniali mi i posljednje oružničko odielo i cipele što sam imao na sebi kao i dvie košulje i jedan sapun kojeg mi je platio, a zatim otišao rekavšimi da se ništa ne bojim.

Broj 341/1945.	Općinsko poglavarstvo U Brinju, dne 26. ožujka 1945.
Predmet: Stavnja mladića 1928 i 1929 godišta i starijih, pregled pričuvnika 1904 i mladji.	
Oružničkoj postaji	V r a t n i k
<p>Po ovom poglavarstvu izdane su pozivi za novačenje po Vojno-stavnom povjerenstvu i pregleda pričuvnika rođenih 1904 do uključivo 1929 godišta za dne 27. ožujka o.g. ovdje u Brinju, koje pozivne zapovjedi nisu hteli primiti od seoskog starješine Katalinić Jure iz Melnica mladići Katalinić Mate, Katalinić Božo, i Katalinić Ivan, pa se moli po svojoj obhodnji iste odmah jošte danas uručiti, odnosno u protivnom predvesti ih sjutra dne 27. o.m.j. Vojnostavnom povjerenstvu u Brinje radi novačenja</p> <p style="text-align: center;">ZA DOK SPREMNI !</p>	
Načelnik: <i>B. B. B.</i>	Bilježnik: <i>J. P. P.</i>
	

Sl. 8. Kopija zapovijedi Općinskog poglavarstva u Brinju za novačenje mladića iz Vratnika, od 26. ožujka 1945.

Isti dan pozvali su nas sve državne službenike u njihovu komandu te nas pitali da li pristajemo stupiti kod njih u službu. Na ovo nije pristao niti jedan, svaki je našao neki izgovor, zatim su nas pustili pod uvjetom, da koji je rodom sa partizanskog područja da slobodno može ići kući, a ostali da i dalje ostanu u Karlobagu. Jasam ostao u Karlobagu te su me i ponovno nudili da primim njihovu službu kod lučkog poglavarstva, ali se ja nisam htio primiti sa izgovorom da se u tu službu ne razumijem i dasam bolestan. Poslije nekoliko dana tražio sam propustnicu za mjesto Lukovo – Šugarje i Baške Oštarije u namjeri da se provučem do Gospića, ali mi ni to nisu htjeli dati, zatim sam

tražio ponovo za Otočac pa mi ni to nisu htjeli dati već su me zavlčili dan za danom i to je trajalo sve dok konačno oni nisu napustili Karlobag i pobjegli na otok Pag,⁶ tada sam iskoristio priliku i otišao u Gospić, gdje sam stigao i javio se zapovjedniku 2. oružničke pukovnije.

Od djelatnih oružnika koji su bili samnom na postaji u Karlobagu i to oružnik Lazo Matić otišao je sa svojom obitelji u Brinje, a oružnik Nikola Kvarantan i vodnik Ilija Šepac ostali su sa svojom obitelji još u Karlobagu, dočim ostali pomoćni oružnici i domobrani su otišli svojim kućama.

Poznato mi je da su partizani zaklali pomoćne oružnike i to: Milu i Antu Rudelić iz Lukovo – Šugarja,⁷ koji su bili na službi u mjestu Ledenice, gdje su po partizanima bili razoružani, a isti su se ponovno i javili na službu u Karlobagu. Nadalje je po partizanima streljano⁸ oko 25 ustaša i 7 milicionera. Za ove streljane ustaše i milicionera, partizani su govorili da su ih poslali u logor, a međjutim iste su poubijali i bacili u more, što se znade po tome pošto ih je nekoliko voda izbacila na obalu.⁹

---

⁶ Prema iskazu oružnika Nemeca od 25. XI. 1943. partizanske jedinice, bojeći se njemačkog napada iz pravca Sušaka – otoka Krka, povukle su se 21. XI. 1943. na otok Pag.

⁷ Pri drugom napadu 3. X. 1943. partizani su zauzeli Karlobag i uz ostale zarobili oružnike Milu i Antu Rudelića, rodom iz zaseoka Rudelići kod Lukova Šugarja. Sve zarobljene u sumrak 3. X. 1943. partizani su ukrali u dva samovoza (kamiona) i dovezli ih vezane žicom do uvale Mostine južno od Karlobaga, gdje su ih masakrirali. Ubijeni su bačeni pod cestu (desno od mosta navodno grupa "Brinjaka", a lijevo Senjani i neki iz Lukova Šugarja, v. bilješku 9). Neki od ubijenih pali su u more, među njima i Rudelići. Njih je morska struja odnijela do Starog porta (istočno od Karlobaga), gdje su ih rođaci uz oprez izvadili iz mora i krišom pokopali ispred crkve sv. Karla Bartolomeja na mjesnom groblju. Kasnije su ekshumirani i pokopani u obiteljske grobnice u Lukovu Šugarju; vidi, R. ŠIMIĆ, 1995, 158-159, pod: Lukovo Šugarje, br. 51 – Rudelić Ante Ivanov, br. 54 – Rudelić Mile Josin, ubijeni kod Karlobaga, te br. 38 – Pavičić Mate Pavlov i 41 – Pavičić Pave Vidov, zaklani u uvali Kalić 1943. južno od Karlobaga.

⁸ Prema Popisu žrtava Drugoga svjetskog rata za područje bivše općine Krivi Put, koji je sastavio Petar Tomljanović Pešo, od 3. listopada 1992., partizani ili četnici ubili su od 1941. do 1947. od broja 1 do 220. U rubrici pod "mjesto pogibije" navodi se za oko 33 Krivopučana mjesto Karlobag 1943. Koliko je Krivopučana ubijeno u uvali Mostine u sumrak 3. X. 1943., teško je odrediti, ali je sigurno da su neki poginuli u borbama ili bili ubijeni kao zarobljenici u području kod škole Šušanj, lokve Ledenika i crkve u Baškim Oštarijama. U ovoj prigodi ne opisuju se zločini koji su počinjeni nad bivšim hrvatskim vojnicima ili civilima s područja općine Karlobag, koji su najvećim dijelom opisani u Spomen-zborniku Gospića.

⁹ Prema sjećanjima mještana Lukova Šugarja svi dovezeni samovozima ubijani su u potiljak ili ubodom u grudni (?). Većina ih je padala niz stranu u more, koje je mrtve odnosilo prema Karlobagu, gdje su ih njihovi rođaci pronašli i krišom pokopali uz crkvu sv. Karla Bartolomeja. Kasnije se u povjerenju pričalo da su i paški ribari u mrežama pronašli neke ubijene, samo se ne zna jesu li ovi ubijeni kod Karlobaga ili kod otoka Paga, gdje su također bili partizanski logori i zarobljenici i uznici ubijani kao neprijatelji novog komunističkog poretka.

Prilikom upada u vojarnu partizani su opljačkali sav pisarnički namještaj, svu opremu, postajnu i privatnu opremu oružnika i gotovog novca i to: Vodnog novca /odsječnina/ 9.000 Kn., postajnog novca /odsječnina/ 4.000 Kn., knjižicu mjenažnog gospodarstva glaseću na 3.700 Kn. i u istoj gotovog novca 104 Kn.

Beriva oružnika kojima još nisu bile izplaćena i to: pomoćnom oružniku Mati Krmpotić, Vjekoslavu Sučić i Ivanu Tiček, te domobranu Petru Šipraga, u ukupnoj svoti od 14.000 Kn.

Oko 7. ili 8. studenoga o.g. došao je u Karlobag bivši oružnik a sada partizan Josip Šikić, rodom iz Baških Oštarija, u namjeri da ostane u partizanskoj službi u Karlobagu, te je isti govorio pred vodnikom Ilijom Šepec i oružnikom Nikolom Kvarantan, da je kao partizanski stražar čuvao u mjestu Crikvenici oružničkog satnika g. Slavoljuba Crnkovića i poručnika Petra Boškovića. Za poručnika Boškovića govorio je da je bio slobodan u Crikvenici mjesec i po dana, zatim su ga partizani pozvali u komandu da nešto radi, čega se on nije htjeo primiti, te je postao partizanima sumnjiv te mu izvršili pretres stana i pronašli jednu pušku na osnovu čega su ga pritvorili, a za satnika Crnkovića nije mogao da kaže zašto je bio zatvoren.

Prilikom dolazka Njemaca iz Sušaka za Crikvenicu,¹⁰ partizani su satnika Crnkovića i poručnika Boškovića, iz Crikvenice odpremili ... gdje su ih po izjavi bivšeg oružnika Šikića streljali.

Poručnik g. Rudelić Toma koji je bio na oružničkoj postaji Hreljin, po zauzeću iste po partizanima, pobjegao je na otok Pag, a partizani su za istim odmah raspisali tjeralicu, te ga na Pagu pronašli i odmah otjerali u Novi gdje je osuđen na smrt i streljan. Ovo su partizani navodno učinili zato što je Rudelić 1941. mučio jednog vojnog bjegunca i štoga je stavljao na zažareni šporhet i bacio u cisternu.

Ovaj slučaj o poručniku g. Rudeliću izjavio je Vinko Miletić riznički podpreglednik prijatelj Rudelića koji mu se je obraćao prije sudjenja za posredovanje da ga oslobode.

---

¹⁰ 7./8. X. 1943. jake njemačke postrojbe 71. divizije uz podršku oklopne divizije "Herman Göring" prodrle su iz pravca Rijeke – Sušaka te zauzele široka prostranstva Vinodola, uz ostalo Bribir, Crikvenicu i Novi Vinodolski. Sa čitavoga tog prostora partizanske jedinice na vrijeme su se povukle prema istoku i tom prilikom iz više zatvora odvele veći broj uznika koje su iz tzv. "sigurnosnih razloga", da se slučajno ne oslobode, pobili u bespućima drežničkih šuma. O tijeku tih operacija i prodoru njemačkih jedinica vidi K. PRIBILOVIĆ, 1973, 359. Među ubijenima koji se navode u izjavama F. Nemeca, bili su oružnički poručnik Petar Bošković i satnik Slavoljub Crnković. Ovdje je potrebno napomenuti da se u području Drežnice, Jasenka i Mošuna nalazi više kraških jama (bezdana) u koje su bacani ubijeni Hrvati iz Senja, Vinodola, Brinja i Ogulina. Te jame do sada nisu speleološki a niti kriminalistički istražene.

Kad sam bio zarobljen i dotjeran u partizansku komandu u Karlobagu, došao je kod mene neki partizan Smojver rodom iz Cesarice, kog sam pred konac mjeseca travnja o.g. zatvorio u zatvor u Karlobagu radi komunističke propagande i pitao me dali ga poznajem, jasam mu odgovorio da ga poznam iz vidjenja, a on je dodao "znaš li kada si me zatvorio ono u mjesecu travnju sa još trojicom", i pitao me koji je ono oružnički bojnič koji je bio onda kod nas u vojarni a koji nas je htio osuditi na smrt zbog toga što smo bili osumljčeni za veze sa partizanima, ja sam mu odgovorio da se ne sjećam/ i ako se sjećam da je to bio bojnič g. Oskar Opalka/.

Neustanovljenog dana jedan partizanski istražitelj bivši oružnik Dane Mrša pitao me je dali poznajem dopukovnika g. Sajdla, te pukovnika gg. Čanića i Pavelića i kakovi su oni bili i gdje se sada nalaze.

Na ovo sam mu ja odgovorio da ih poznajem ali neznam gdje se sada nalaze."

Prednje se dostavlja s molbom radi znanja.

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

M.P.

Zamjenjuje zapovjednika
dozapovjednik bojnič,
/Oskar Opalka/ v.r.

Izjava 2. Gospić, 6. prosinca 1943.

Prepis
Original u arhivi CK SKH
pisan mašinom - latinica

Grb

2622

43

SASTAVAK:

ZAPOVJEDNIČTVO

2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE

J.S.Broj 2622

U Gospiću, dne 6. prosinca 1943.

Predmet: Ilija Šepac¹¹ oružnički

¹¹ Pod izjavom 2 (prijepis originala od 15. VI. 1955.) Ilija Spevec, oružnički vodnik vojske NDH, veoma kratko ali konkretno opisuje kako su partizani zauzeli Karlobag 3. X. 1943. i kakvi su bili odnosi prema civilima i zarobljenim ustašama i oružnicima koje su poubijali u uvali Kalić, tj. Mostine, južno od Karlobaga, kako to stoji u bilj. 8.

vodnik povratnik iz partizanskog zarobljeništva. –

1. GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA/Sigurnosni odjel ZAGREB
2. ZAPOVJEDNIČTVU 1. DOMOBRANSKOG ZBORA SISAK
3. ZAPOVJEDNIČTVU 2. PJEŠAČKE DIVIZIJE
4. SASTAVAK

Zapovjedništvo oružničkog krila Gospić sa spisom Br. 6938 od 4. prosinca 1943. javlja:

Dne 30. studenog 1943. povratio se je iz partizanskog zarobljeništva, dozapovjednik oružničke postaje Karlobag oružnički vodnik Ilija Šepac, koji je dne 3. listopada 1943. prilikom napada partizana na mjesto Karlobag bio zarobljen, te na preslušavanju u zapisničkoj izjavi dao je sljedeće podatke:

Sl. 9. Partizanski brodovi pred isplovljenje – desant prema otoku Rabu i Senju, luka Karlobag, oko 5. travnja 1945.

"Dne 3. listopada 1943. oko 11.00 sati, nadmoćne partizanske snage zauzele su mjesto Karlobag i tom prilikom partizani su zarobili oko 40 ustaša,¹² među kojima su se nalazili i oružnici postaje Karlobag.

Partizani su zarobljene ustaše i oružnike dotjerali u mjesto Karlobag, jer su ih pohvatali van mjesta na postavama, te su ih u zgradi carinarnice redom sve pretresali, te kada su primjetili da među ustašama imade i oružnika, zapovjedili su, da se oružnici odvoje od ustaša, što su ovi i učinili, dočim pomoćni oružnici Ante Rudelić i Mile Rudelić, koji su se već nalazili u građanskom odielu nisu se odvojili od ustaša, jer su čuli da će oružnici biti odmah streljani. Čim su se oružnici odvojili od ustaša zapovjedjeno im je od strane partizanskog zapovjednika da neka idu u svoju vojarnu i da se imaju sljedećeg dana javiti kod zapovjedništva partizana pred narodni sud.

Ustaše i ostali građani koji su zatečeni sa ustašama među kojima su se nalazila i spomenuta dva pomoćna oružnika, zadržani su od prvog mraka u pritvoru, a potom potrpani u dva samovoza i odvezeni u zaliv Kalić /:2 km j.i. od Karlobaga:/, gdje su svi postreljani i pobacani u more.

Pomoćni oružnici Ante i Mile Rudelić, bili su rodom iz sela Lukovo – Šugarje, kotar Karlobag, Vel. Župe Vinodol i Podgorje."

Prednje se dostavlja s molbom radi znanja.–

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Zamjenjuje zapovjednika
dozapovjednik bojnik,
/Oskar Opalka/
Opalka v.r.

Da je prepis vjeran originalu, tvrdi:

Zagreb, dne 15.VI.1955.

Prepisala: Ivezic Dragica

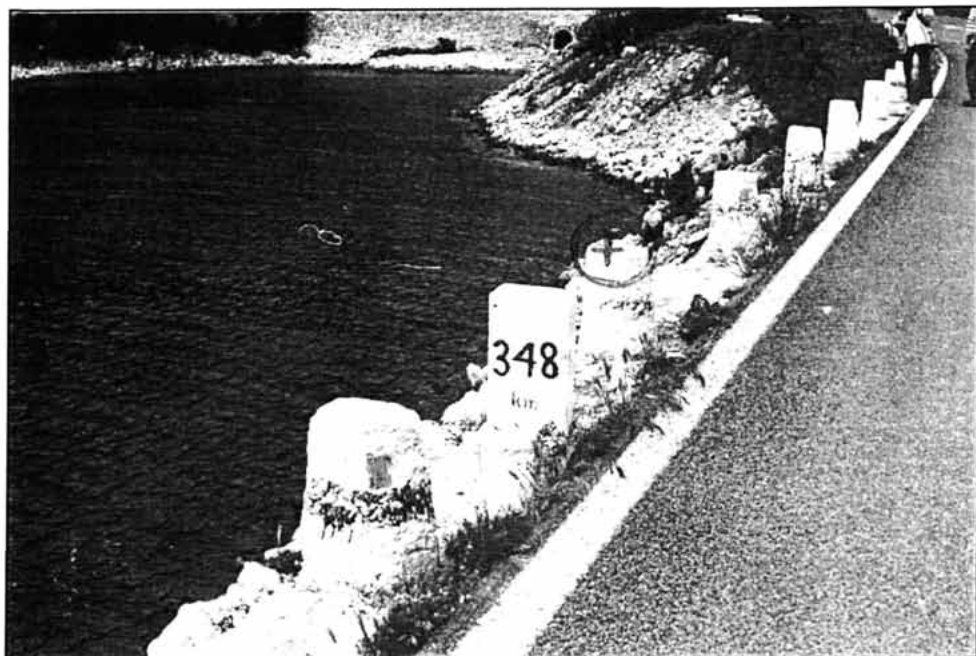
1. Kovačić, K. v.r.

2. Hlajić (?), M. v.r.

M.P.

---

¹² I. Šepec u izjavi 2 navodi da su partizani zarobili 40 ustaša, a to je, prema izjavi F. Nemeća, manje za 16 ljudi, što znači da su među ustašama bili neki oružnici i civili. Kako su završili uznici, već je spomenuto.

Sl. 10. Položaj Mostine južno od Karlobaga, uvala i mjesto izvršenja partizanskog zločina nad zarobljenim hrvatskim vojnicima od Krivoga Puta, Senja, Brinja i Lukova Šugarja u predvečerje 3. X. 1943.

Izjava 3. Gospić, 7. prosinca 1943.

Prepis
Original u arhivi CK SKH
pisan mašinom – latinica

Grb
ZAPOVJEDNIČTVO
2. ORUŽNIČKE PUKOVNIJE
J.S. Broj 2627
U Gospiću, dne 7. prosinca 1943

PREDMET: Puškarić Nikola oružnik,
povratnik iz partizanskog
zapovjedništva:

1. GLAVNOM ZAPOVJEDNIČTVU ORUŽNIČTVA/Sigurnosni odjel/
ZAGREB
2. ZAPOVJEDNIČTVU I. DOMOBRANSKOG ZBORA SISAK.
3. ZAPOVJEDNIČTVU 2. PJEŠAČKE DIVIZIJE.

Zapovjedništvo oružničkog krila Gospić sa dopisom broj 690 od 6. prosinca 1943. javlja.

"Dne 4. prosinca 1943. kod ovog zapovjedništva, javio se je oružnik Puškarić Nikola,¹³ ranije na službi nalazeći se na oružničkoj postaji u Senju, koji je dne 9. rujna o.g. kada su partizani zauzeli Senj, po istome zarobljen, te je isti na preslušavanju u zapisničkoj izjavi dao sljedeće podatke;

Na dan kapitulacije Italije,¹⁴ dne 9. rujna 1943. nalazio sam se sa službom na oružničkoj postaji Senj. Čim su Talijani saznali za kapitulaciju, odmah su se sa svojih postava oko Senja, počeli povlačiti u grad Senj, a partizani su poslali svoje delegate da pregovaraju sa Talijanima o predaji oružja, opreme i grada Senja. U koli mi je poznato, zapovjednik talijanske divizije rekao je partizanima da grad kao i oružje i opremu neće predati dok ne dodje hrvatska, njemačka ili engleska vojska. Za vrijeme ovih pregovora kružio je nad Senjom jedan naš zrakoplov koji je bacaio letke u kojima javlja dolazak SS. postrojbi koji će navodno preuzeti grad Senj, ali pošto od označenih postrojbi uopće nije ni došlo, talijanski zapovjednik divizije zatražio je krugovalom jednu podmornicu koja je i došla te se u istu zapovjednik divizije ukrcao i iz Senja odputovao, dok je u Senju ostao kao zamjenik zapovjednika divizije jedan pukovnik, koji je nastavio pregovore sa partizanima, te se je sa istima sporazumio, da jednu četvrtinu oružja divizije ponese sa sobom u Sušak s tim da će tamo predati i ostalo oružje a tri četvrtine naoružanja da će predati odmah u Senju, što su i učinili. – Za vrijeme ovih pregovora, još su vodjene borbe u okolini Senja.–

Odmah istoga dana talijanska vojska počela je napuštati Senj i odlazila u pravac Sušaka, pošto je predhodno predala oružje kako je napried opisano tako da su Talijani napustili Senj 10. rujna 1943. do podne.. Partizani su zadržali izvjestan broj upravljača ... koji su rodom Istrijanci.–

---

¹³ Oružnik Nikola Puškarić u izjavi pod brojem 3 od 7. prosinca 1943. dosta opširno opisuje kapitulaciju Italije i pad Senja u partizanske ruke 14. rujna 1943. i prilike koje su vladale, uhićenja građana i strijeljanja po prijekom "narodnom sudu".

¹⁴ Prema sjećanjima Veljka Kovačevića, tada istaknutoga partizanskog zapovjednika i pregovarača s Talijanima, partizani su zauzeli Senj 14. rujna 1943. u poslijepodnevnim satima. (vidi V. KOVAČEVIĆ, 1965, 157).

Sl. 11. Spomenik (podignut 1993.) s imenima stanovnika župe Lukovo Šugarje poginulih za slobodu Hrvatske od 1932. do 1993.

Odmah poslije postignutog sporazuma, partizani su došli u grad Senj i najprije su razoružali nas oružnike, oduzeli su nam oružje i opremu, krilno skladište izpraznili, a nas oružnike ostavili u vojarni, posebničke stvari nisu dirali niti su uzimali stvari iz posebničkih stanova oružnika osim državne opreme.

Poslije razoružanja oružnika, počeli su hapšenjem viđenijih osoba, kao ustaških dužnostnika i drugih državnih činovnika.¹⁵ Među ostalim uhvatili su: profesora Ivana Krmpotića, Katicu Krmpotić, Milana Brajkovića, trgovca, ustašu Josipa Babića, i načelnika obćine iz Krivog puta, kome imena neznam. Zatim je uhićen kotarski predstojnik iz Brinja, pomoćni oružnik Mato Biondić, kao i drugi kojima imena neznam. Svi ovi napried navedeni kao i još nekoliko osoba, su streljani. Ukupno je streljano 12 osoba, kojima je javno sudjeno i gradjanstvo putem letka obavješteno zašto su streljani. Ove osobe streljane su poslije zauzeća Senja u roku od oko 10 dana.–

¹⁵ A. GLAVIČIĆ. 1994, 292, opisuje uhićenja građana, tijekom "isljedničkog" postupka, donošenje presude te strijeljanje 21./22. IX. 1943. negdje u području Krmpota.

Od uhićenih osoba nekoliko su otjerali na prisilan rad, a ostalo su kasnije pustili na slobodu.–

Dne 13. rujna 1943. uhitili su nas 16 oružnika i to: mene stožernog narednika Stjepana Kralj, jednoga narednika koji je došao iz krila Bjelovar, oružnika Danu Brkića, Tomu Manca, Nikolu Pribanića, Ivana Jurića, Josipa Starčevića, te nekoliko oružnika i domobrana sa drugih postaja čijih imena neznam. Svi smo uhićeni u zgradi biv. velike župe gdje im se je nalazila komanda mjesta i zapovjedništvo divizije, kojoj je bio zapovjednik neki Crnogorac, a misimo došli da tražimo propustnice da idemo svojim kućama, tu su nas zatvorili u podrum i odmah nas je osobno zapovjednik divizije počeo da preslušava.

Svakoga je pitao, kako se zove, gdje je ranije služio i dali želi da stupi u njihove redove. Mi smo svaki na svoj način odbijali da stupimo u njihovu vojsku. O preslušanju svakoga sastavljen je pismeni zapisnik kojeg je sastavljao osobno zapovjednik divizije, te je od nas svaki svoj zapisnik i potpisao.–

Pošto smo preslušani, došlo je 10 naoružanih partizana koji su nas odveli u zatvor biv. župske redarstvene oblasti od kuda su stožernog narednika Stjepana Kralja zapovjednika postaje pustili u postaju da čuva posebničke stvari oružnika.–

Dok smo se nalazili u zatvoru partizani su izvršili pregled pismohrane u stožeru krila gdje su se interesirali koje od nas bio u borbi i gdje, tko je odlikovan i pohvaljen.– Za koga su utvrdili da nije učestvovao u borbama pustili su ga iz zatvora na slobodu. Mene su držali u zatvoru sve do 28. rujna ov.g.–

Dne 20. rujna došao je k nama u zatvor 1 stražar koji nas je predveo pred političkog komesara Tomu Stričića,¹⁶ koji nas je preslušavao u zgradi kotarskog suda, gdje smo ranije služili, te kad smo svi izjavili to mene je pitao u koliko je sati počela borba prilikom napada na oružničku postaju Krasno gdje sam se ja ranije nalazio na službi, te kada sam mu rekao da je počeo u jutro u 6 sati i trajao do 7 sati na večer i pitao je koliko nas je bilo oružnika našto sammu ja odgovorio, da smo bili nas 5 oružnika, na njegovo pitanje zašto smo se tako dugo borili odgovorio sam, da smo mislili da su nas napali četnici, nato je

---

¹⁶ Toma Stričić rodio se u Bribiru 1906. Od 1941. sudionik NOB-a i poznati aktivist Vinodola. Od početka 1942. po partijskoj dužnosti zadužen za područje kotara Senj. Jedan je prvih sekretara Kotarskog komiteta KPH Senj. Bio je veoma krut i samoinicijativan politički djelatnik koji je postao nepopularan među narodom kotara Senj, posebno općine Krivi Put. Zbog tih razloga ukorio ga je drug J. Gjergja, član CK KPH. Njegovi politički stavovi bili su odlučujući za donošenje smrtne presude Senjanima. Vidi A. GLAVIČIĆ, 1994, 297 i bilj. 12. Poginuo je 10. lipnja 1944. negdje u području Krmpota.

Strižić odgovorio zašto lažem i udario mi jedan šamar i zapovjedio jednome stražniku da me vrati u zatvor rekavši mi "ti ćeš kasno izići iz zatvora."

Dne 28. rujna u 20 sati opet su pozvali mene kao i oružnika Ivana Jurića, Dragutina Šanića, i Andriju Matošića, te su nas pitali šta sad mislimo, našto sam ja odgovorio da bi želio kući, na što mi je odgovoreno da ću ja opet u oružnike a neću među partizane te me nagovarali da ostanem u njihovim redovima.– Pošto sam vidio da mi prieti opasnost odlučio sam ostati među njima, našto mi je Strižić rekao, da neka ne pokušavam pobjeći jer će me u slučaju ponovnog hvatanja streljati, napisao mi jednu cedulju i uputio me u komandu mjesta sa jednim stražnikom.

Drugi dan kada sam se javio u komandi mjesta uputio me je komandant mjesta komandiru čete gdje sam se obukao i dobio oružje.–

Dne 12. studenoga o.g. bio sam odredjen da sprovedem tri seljaka za mjesto Otočac koji su se nalazili u zatvoru a osumnjičeni su bili da su pomagali ustaše prilikom napada na mjesto Krasno.

To su bili seljaci Marko Samardžija, Pave Samardžija i Ivan Anić svi iz Krasna koji su mi bili poznati od ranije. Pošto sam znao da će ovi seljaci biti streljani u Otočcu, predložili su mi sprovedjeni da ih spasim od sigurne smrti time, da im se dadne mogućnost da pobjegnu, ja sam im dao mogućnost da pobjegnu te smo zajedno od mjesta Kompolja skrenuli u pravcu mjesta Krasno gdje smo došli istog dana u 22 sata, tu smo prespavali u kući jednog pouzdanog seljaka. 13. studenog og. poručio sam po Anića koji zna puteve za Pazarište da nas odvede put Pazarišta, među tim, lugar Anić predomislio se je i nije nas htjeo voditi govoreći da nije spreman a pošto nismo imali drugog vodića ostali smo u Krasnome do 30. studenog ov. god. Poslije ovoga doznao sam, da je seljak Nikola Anić dobio poziv da ide u partizane među koje imenovani nije htjeo da se javi, poručio sam po njega te nas je on preveo od Krasnog do Pazarišta gdje smo stigli 1. prosinca ov.g.

Idućega dana krenu sam iz Pazarišta preko Crnog Dabra, Baških Oštarija i Brušana za Gospić, gdje sam stiga 4. prosinca ov.g i javio se kod oružničkog krila u Gospiću na dužnost.–

O partizanskim borbenim jedinicama mogu dati sljedeće podatke i to:

U Brinju nalazi se štab 13. divizije koja operiše na području oko Ogulina, štab 8. divizije nalazi se u primorju u mjestu Bribir, koja operiše po primorju.– Svaka divizija ima u sastavu 4 brigade, a svaka brigada 4 bataljona, svaki bataljon 3 do 4 čete koje su jačine od 40 – 80 boraca. Naoružani su većim djelom talijanskim oružjem, od teškog oružja nisam vidio osim u selu

Kompolju gdje se nalaze 3 topa težeg kalibra koji su išli za Gospić kao i dva tenka koji su prolazili kroz Senj.–

Streljiva imaju dovoljno za pješačko oružje, a za topove nije mi poznato. Izhrana im je veoma slaba od kako je nestalo talijanske zalihe. Stega je stroga i za male griješke izriču se osjetljive kazne.

U posljednje vrijeme među partizanima pojavljuje se veliko kolebanje Hrvati – primorci bježe iz svojih jedinica i jedva očekuju uzpostavu naše zakonske vlasti. Partizani polažu veliku nadu u crvenu armiju dok prema englezima imaju manje povjerenje.–

Zapovjednik oružničkog krila satnik g. Crnković uhićen je od partizana 1. listopada ov.g. i odveden u Crikvenicu gdje se je nalazio u zatvoru sve do dolaska njemačkih trupa, te kada su partizani čuli da dolazi njemačka vojska sa tenkovima, pobjegli su sa pritvorenicima u pravcu Drežnice gdje su streljali jednu grupu uhićenika među kojima je po pričanju partizana streljan i satnik g. Crnković.–

Za poručnika Boškovića zapovjednika oružničkog voda u Crikvenici čuo sam, da je bio uhićen da se je nalazio u pritvoru, ali šta je sa njima učinjeno ni mi poznato.–

Kod partizana nalaze se u službi i to; narednik Češarek Josip, Andrija Matešić, Risto Petrović, koji su ostali još kod partizana, a narednik Nikola Marković, Nikola Podkonjak, Jure Pilepić, Stjepan Ilić, nalaze se u Senju, a narednik Grga Stojan i oružnik Josip Starčević, nalaze se u Sv. Jurju kod svojih obitelji, dok oružnik Salko Demo nalazi se u selu Krasnu kod svoje tazine.–"

Prednje dostavlja se znanja radi.–

ZA POGLAVNIKA I ZA DOM SPREMNI!

Zamjenjuje zapovjednika,
Dozapovjednik bojnika,
/Oskar Opalka/
Opalka, v.r.

Da je prepis vjeran originalu, tvrdi:
Zagreb, dne 4.VIII.1955.
Prepisala: Ivezić Dragica

1. Kovačić, K. v.r.
2. Hlaić (?) M. v.r.

M.P.

Literatura

- Ante GLAVIČIĆ, *Žrtve partizanskog bezumlja i zločina Senja i okolice (III/1943)*, *Senjski zbornik*, 21, Senj, 1994, 291-304.
- Ante GLAVIČIĆ, *U spomen Ivici Krmpotiću i njegovim prijateljima*, *Senjski zbornik*, 21, Senj, 1994, 305-314.
- Veljko KOVAČEVIĆ, *Kapitulacija talijanske vojske u Senju 1943*, *Senjski zbornik*, 1, 1965, 153-158.
- Hrvatski biografski leksikon*, knj. 2, B-C, Zagreb, 1989, 397-398.
- Mladen PLOVANIĆ, *Revolucionarno djelovanje Tome Strižića na senjskom području*, *Senjski zbornik*, 7, Senj, 1979, 191-203.
- Kazimir PRIBILOVIĆ, *Pomorski saobraćaj u Hrvatskom primorju od osnivanja II. POS-a do kraja 1943.*, *Senjski zbornik*, 5, Senj, 1973, 355-366.
- Ranko ŠIMIĆ, *Lukovo Šugarje*, u: *Gospički spomen-zbornik*, Ogranak MH, Gospić, 1995, 159.
- Petar TOMLJANOVIĆ PEŠO, *Popis žrtava oružanih snaga NDH i civila rodom sa terena bivše općine Krivi Put koji su ubijeni od strane partizana i sigurnosnih pripadnika (OZN-e) te četnika u vremenu od 1941 do 1947. Sastavljeno do 3. listopada 1992.*

PROTOKOLARISCHE AUSSAGEN DER ANGEHÖRIGEN VON DEN GENDARMEN DES
UNABHÄNGIGEN STAATES CROATIENS DEN MAßGEBENDEN KOMMANDOS IN
ZAGREB, SISAK UND GOSPIĆ AM ENDE 1953

Zusammenfassung

Aufgrund der bewahrten verlässlichen Aussagen der Gendarmen des Unabhängigen Staates Croatiens beschreibt der Autor in diesem Beitrag die Kapitulation des italienischen faschistischen Heeres vom 9. bis zum 12. September 1943 auf dem Gebiet von Senj und Karlobag. Danach beschreibt er damalige militärische und politische Umstände sowie Repressalien des kommunistischen Systems vom 22. September bis zum 4. Oktober, als ohne Gericht, nur nach den Beweisungen aus dieser 3 Aussagen, ungefähr 60 kroatische Soldaten und Bewohner aus Senj, Karlobag, Krivi Put und Lukovo Šugarje umgebracht wurden.

MINUTES STATEMENTS MADE BY THE INDIPENDENT STATE OF CROATIA
GENDARMS TO THE RELEVANT HEADQUARTERS AT ZAGREB, SISAK AND
GOSPIĆ BY THE END OF 1943

Summary

Based on the preserved authentic statements of the Independent State of Croatia gendarms and some other documents as well, the autor describes here capitulation of the Italian fascist army between September 9-12, 1943 on the territory of Senj and Karlobag. The author describes also military and political conditions of that time as well as the reprisals of the communist system which, between the 22nd September and 4th October 1943, without legal proceedings, violently executed some 60 Croatian soldiers and civilians (estimation from the three statements only), mainly the inhabitants of Senj, Karlobag, Krivi Put and Lukovo Šugarje.

Sl. 12. Neprijateljski tali-
janski vojnik za sretan
povratak domu moli Spa-
sitelja na senjskoj kalvariji,
Nehaj, ljeto ratne godine
1942.